

IŠNYKUSIEMS KAIMAMS ATMINTI

Kaimas, kurį įkūrė Grūšlaukės ubagai

Šalyje vykstančios ekonominės ir socialinės permainos negrįžtamai keičia mūsų krašto demografinę situaciją. Provincijos jaunimui keliantis į miestus ar išvykstant į svetimus kraštus, o senoliams iškeliaujant amžinybėn, nyksta ir atokiau nuo miestų ir miestelių nutolę kaimai. Išmirę, be sodybų likę kaimai administracinio-teritorinio suskirstymo reformų metu braukiami iš gyvenamųjų vietovių sąrašų, o jų žemė prijungiama prie išlikusių stambesnių gyvenviečių.

Senolių atmintis ir bažnytinės knygos liudija, kad greta oficialiai pripažintų ir registruose registruotų gyvenviečių mūsų krašte buvo nemažai neoficialių kaimų. Dažniausiai tai tradicinių kaimų bendro naudojimo (ganyklų, miško) žemėje įsikūrusios nausėdijos – vienkieminiai vienos ar kelių sodybų ūkiai, turėję neoficialius vardus, tačiau negavę savarankiškos gyvenvietės statuso. Šios gyvenvietės priklausė tam kaimui, kurio žemėje įsikūrė. Jų vardai buvo naudojami apylinkės gyventojų atskiriant nausėdijas nuo kitų gyvenamųjų vietovių. Dėl tos pačios priežasties nausėdijų vardai buvo įrašomi į bažnytinės metrikų knygas, siekiant kuo tiksliau nurodyti krikšto ar santuokos sakramentą priimančio bei amžinybėn išlydimo mirusio parapijiečio gyvenamąją vietą. Vienas tokių kaimų mūsų rajone buvo Ubagiškiai, kurio praeitis glaudžiai susijusi su Grūšlaukės istorija.

Grūšlaukės kaimas pirmą kartą paminėtas 1568 m. sudarytame Žygimanto Augusto Platelių valdos žemėlapyje. Labiausiai į šiaurės vakarus-vakarų nuo kaimo gyvenvietės, tarp Šlaveitos upelio ir Mončių, į šiaurę nuo Benačių kelio plytėjo bendro naudojimo žemė – jaunu mišku apaugusios ganyklos. Plečiantis žemdirbystei, plėšininę ganyklų ir miško žemę pradėjo įsisavinti pavienės valstiečių šeimos, išsikėlusios iš kaimo gyvenvietės į viensėdžius. Tokiu būdu atsiradusi nausėdija pradėta vadinti Grūšlaukės Medsėdžiais (sen. žem. medė – miškas; sėda, sėdis – sodyba). Ji savarankiškos gyvenvietės statuso neturėjo ir iki Pirmojo pasaulinio karo priklausė Grūšlaukės miestelio bendruomenei. Tačiau Grūšlaukės Medsėdžių vardas jau nuo XIX a. pradžios sutinkamas Grūšlaukės bažnytinėse metrikų knygose, o tarp Grūšlaukės miestelio ir Mončių kaimo išsimėčiusios kelios nausėdijos sodybos žymimos carinės Rusijos kariuomenės štabo 1872 m. ir prieš Pirmąjį pasaulinį karą sudarytuose topografiniuose žemėlapiuose.

Bendrųjų ganyklų žemes intensyviai pradėta įsisavinti ir įdirbti XIX amžiuje, ypač po baudžiavos panaikinimo. Tuo metu Grūšlaukės Medsėdžių rytiniame pakraštyje susiformavo Petkynų nausėdija, kurią įkūrė trys broliai Petkai, pasidalinę išsinuotą ganyklų žemę. Tuo tarpu vakariniame pakraštyje, šalia Benačių kelio atsirado Ubagiškių nausėdija.

Iš pradžių Ubagiškiais buvęs vadinamas apie 60 ha dydžio ganyklų ir šienaujimų pievų plotas, kuriuo buvo leista naudotis Grūšlaukės bažnytkaimio ubagams, t. y. bežemiams. Ubagiškių naujakurių eiles papildė po baudžiavos panaikinimo bežemiais likę Grūšlaukės dvaro valstiečiai, taip pat pavienės iš Darbėnų ir Skuodo valsčių atsikėlusios valstiečių šeimos (Kalniai, Kairiai, Budrikiai), kurios iš grafų Juozapo ir Sofijos Tiškevičių išsinuotą derlingą ganyklų žemę pavertė dirbamais laukais, pasistatė joje naujakurių sodybas. Laikui bėgant ši nausėdija tapo didžiausia sodybų ir gyventojų skaičiumi Grūšlaukės Medsėdžių kaimo dalimi, todėl XIX a. pabaigoje pačius Grūšlaukės Medsėdžius pradėta vadinti Ubagiškiais. Todėl šis vardas ne tik dažnai yra sutinkamas Grūšlaukės bažnytinėse metrikų knygose, bet ir viename iš

Rusijos imperijos kariuomenės generalinio štabo 1872 m. parengto žemėlapių fragmentas su Grūšlaukės apylinkės vietovėmis. Į šiaurės vakarus nuo Grūšlaukės pažymėti kaimo ganyklose esantys naujakurių užsieniai (rus. Грушлавки), kurie vėliau pavadinti Grūšlaukės Medsėdžiais.

Имя.	Когда? где? какъ и кто, одною ли водою или со вежами обрѣдами таинства обрѣцѣнъ.	Какихъ родителей, когда и гдѣ именно родился.	Кто именно были восприемники и приеunteвующими.
Роздѣнъ.	Крестенъ.	Крестенъ.	
11.	11.	Въ селѣ Грушлавки. Родители: отецъ Павелъ Ивановичъ, мать Анна Ивановна. Родился 4-го декабря 1888 г. въ селѣ Грушлавки.	Восприемниками были: отецъ Павелъ Ивановичъ, мать Анна Ивановна, и дядя Иванъ Ивановичъ.

Grūšlaukės bažnyčios krikšto metrikų įrašas apie 1868 m. gruodžio 4 d. Ubagiškių kaime gimusios Antano ir Barbaros Daukšaitės Vičiulių dukters Onos krikštą. Tai vienas pirmųjų bažnytinių metrikų knygų įrašų, kuriame minimas Ubagiškių vardas.

pasaulinio karo pradžius metrikas pildyti lietuviškai, kartais pavadinimo forma įvairuodavo: 1917 m. ir 1926 m. rašyta Ubaginai, 1918 m. – Ubagiškės, 1928 m. – Ubagiškė.

Metrikų knygų įrašai liudija, kad tarp 1861 ir 1885 metų kaime apsigyveno Antanas ir Barbora Vičiuliai, Antanas ir Barbora Stropai, Antanas ir Barbora Lekšiai, Jonas ir Monika Daukantai, Mykolas ir Barbora Padroščiai, Ksaveras ir Ona Lukai, Juozapas ir Ona Kusai, Martynas ir Anastasija Kusai, Leonas ir Julija Gričeliai. Kusų pavardė metrikų knygose iki pat tarpukario pavardžių lietuvinimo vėjais buvo rašoma žemaičių tarme „Kosai“.

Iš pirmųjų Ubagiškių gyventojų gausiausia buvusi Antano ir Barbaros Daukantaitės Lekšių šeima, kurioje augo mažiausiai 5 vaikai. Santuoka su Antanu Lekšiumi Barbora Daukantaitėi buvusi antroji. Prieš tai ji buvo ištėkėjusi už Grūšlaukės seniūnijos valstiečio Kazimiero Baužinskio, su kuriuo susilaukė sūnaus Pranciškaus. Ištėkėjusi už A. Lekšiaus, su sūnumi ji persikėlė į Ubagiškius. Antroje santuokoje gimė sūnus Antanas (1866 m.), dukros Ona ir Monika (1869 09 30), kuri anksti mirė. Palaidojusi antrąjį vyrą, Barbora ištėkėjo už ūkin parėjusio Juo-

zapo Jašmonto. Palaidojusi trečiąjį vyrą, būdama 80-metė, mirė 1907 m. vasario 18 d., palikdama vaikus Pranciškų Baužinskį bei Antaną ir Oną Leksius.

Antano ir Barbaros Joskaudaitės Stropų šeima augino sūnų Lauryną (gim. 1869 08 10) bei dukteris Petronėlę (gim. 1885 04 18) ir Barborą (gim. 1886 09 29), Antanas ir Barbora Daukšaitė Vičiuliai – dukterį Oną (gim. 1868 12 04) ir sūnų Kazimierą (gim. 1873 05 19), o Jonas ir Monika Pudžemytė Daukantai – dukterį Eleną (gim. 1872 08 13) ir sūnų Joną (gim. 1874 04 16). Daukantų duktė Elena 1912 m. gegužės 6 d. ištėkėjo už Nikodemo Gadliauskio.

Ksaveras ir Ona Beniušytė Lukai susilaukė sūnaus Antano (gim. 1876 03 20), Juozapas ir Ona Drąsutytė Kusai – Jono (gim. 1880 03 18), Martynas ir Anastasija Vičiulytė Kusai – Kazimiero (gim. 1885 04 28), Leonas ir Julija Benetytė Gričeliai – dukters Anastazijos (gim. 1886 09 29). Mykolo ir Barbaros Daukantaitės Padroščių pirmoji duktė Elena (gim. 1873 10 29) mirė būdama dar vaiku, todėl jos vardu tėvai pakrikštijo apie 1890 m. gimusią dukrelę, kuri po trejeto metų mirė nuo vandenės.

Visi minėti Ubagiškiuose gimę vaikai buvo krikštijami Salantų parapijai priklausančioje Grūšlaukės bažnyčioje-filijoje. Gali būti, kad minėtos šeimos susilaukė ir daugiau vaikų, kurie galėjo būti pakrikštyti parapijinėje Salantų bažnyčioje.

Be išvardintų šeimų, tarp 1885 ir 1900 metų Grūšlaukės bažnyčios metrikų knygose minimos Antano ir Onos Ruzgailų, Pranciškaus ir Onos Stropų, Kazimiero ir Joanos Bričkų, Antano ir Apolonijos Drąsučių, Aleksandro ir Onos Stanių, Jono ir Kotrynos Daukantų, Juozapo ir Petronėlės Stropų, Juozapo ir Onos Jonkų, Petro ir Barbaros Bendikų, Antano ir Elenos Lekšių, Juozapo ir Onos Skripkauskių, Juozapo ir Amelijos Vičiulių, Juozapo ir Elenos Kalnių šeimos.

Įvairiai buvo rašoma Drąsučių pavardė. Rusiškuose įrašuose ji užrašyta tarmiškai „Dronsutis“ bei iškraipyta surusinta forma „Drousutis“. Tik nuo 1917 m. pradėjus bažnytinės knygas pildyti lietuvių kalba, o ypač po pavardžių lietuvinimo, ją pradėta rašyti „Drusutis“, vėliau – „Drąsutis“.

Antanas ir Apolonija Jonutytė Drąsučiai išlaikė vieną gausiausių kaime šeimų, kurioje gimė 6 vaikai, krikštyti Grūšlaukės bažnyčioje. Vyriausias sūnus Juozapas (gim. 1888 10 26) mirė dar būdamas vaikas. Todėl Juozapo vardu 1904 m. kovo 27 d. buvo pakrikštytas tą pačią dieną gimęs trečiasis sūnus ir jauniausias vaikas. Užaugęs ir paveldėjęs ūkį jis Grūšlaukėje 1932 m. sausio 17 d. vedė Magdaleną Stonkutę (gim. 1906 10 17) iš Klausgalvų Medsėdžių. Be Juozapo, šeimoje augo sūnus Mykolas (gim. 1889 11 13) bei dukterys Elena (gim. 1892 01 08), Magdalena (gim. 1899 04 12) ir Petronėlė (gim. 1900 12 11).

Gausiausia buvusi Pranciškaus ir Onos Juškaitės Stropų šeima, susilaukusi dukterų Delicijos (gim. 1887 03 17), Stefanijos (gim. 1891 03 16), Kotrynos (gim. 1895 03 01), Petronėlės (gim. 1897 07 19), Stanislavos (gim. 1899 03 09), Sofijos, sūnų Antano (Nukelta į 6 p.)

Kaimas, kurį įkūrė Grūšlaukės ubagai

(Atkelta iš 5 p.)

(gim. 1901 08 23) ir Petro (gim. 1903 10 29). Ona Stropienė gyveno ilgau už vyrą, o amžinybėn iškeliavo 1930 m. kovo 8 d. būdama 70 metų amžiaus. Mirties metrikoje nurodyta, kad liko dukros Sofija, Kotryna ir Stanislava. Kiti vaikai buvo mirę motinai esant gyvai. Duktė Stanislava 1927 m. sausio 17 d. Darbėnų bažnyčioje ištekėjo už Kazimiero Večerskio.

Kaimo gyventojų Antano ir Barbaros Leksių ūkį paveldėjęs vyriausiasis vaikas ir vienintelis sūnus Antanas Leksius vedė Eleną Meškytę, su kuria susilaukė 4 sūnų ir 3 dukrų: Antano (gim. 1895 09 29), Elenos (gim. 1896 08 17), Barbaros (gim. 1899 08 25), Juozapo (gim. 1903 09 24), Kazimiero (gim. 1904 11 18), Juozapo (1909–1911) ir Stanislavos. Abu Juozapai anksti mirė, o 44 metų sulaukusi jų tėvą 1910 m. rugpjūčio 29 d. pakirto džiova.

Penkis vaikus Grūšlaukėje krikštijo Juozapas ir Ona Jankauskaitė Jonkai. Pirmagimius dukrą ir sūnų jie pavadino savo vardais – Ona (gim. 1893 01 29) ir Juozapu (gim. 1898 10 13). Pirmagimiam sūnui netrukus mirus, Juozapu buvo pakrikštytas 1901 m. kovo 19 d. gimęs antrasis sūnus. Be jų šeimoje augo duktė Petronėlė (gim. 1900 03 20) ir sūnus Kazimieras (gim. 1902 08 30). Duktė Petronėlė 1922 m. birželio 5 d. Darbėnų bažnyčioje ištekėjo už Antano Butkaus.

Juozapas Jonkus, nuo XX a. pradžios taip pat Ubagiškiuose ūkininkavęs jaunesnysis jo brolis Kazimieras ir trečiasis brolis Jonas užaugo Kazimiero ir Elenos Narvilaitės Jonkų šeimoje. Jų tėvas Kazimieras už žmoną Eleną buvo jaunesnis 12 metų, tačiau su-

Grūšlaukės Medsėdžių (Medsiedy Gruszlawki) kaimas Vokietijos kariuomenės generalinio štabo sudarytame ir 1918 m. išleistame Salantų apylinkių topografiniame žemėlapyje.

laukęs 68 metų susirgo karštine ir 1908 m. lapkričio 7 d. mirė. Neatlaikiusi vienvėdė, po 22 dienų, lapkričio 29 d. Anapilin iškeliavo ir 80-metė našlė. Abu juos sūnūs palaidavo juo Grūšlaukės kapinėse.

Jonas ir Kotryna Stonkutė Daukantai augino sūnus Joną, Antaną, Petrą (gim. 1889 11 14), Praną (gim. 1892 02 23), Kazimierą ir dukrą Eleną. Sūnus Pranas anksti mirė, o šeimos galva amžinybėn iškeliavo 1914 m. kovo 3 d., sulaukęs 79 metų ir palikęs žmoną Kotryną našlauti. Ūkio šeimininku

tapo sūnus Petras Daukantas, vedęs Barbarą Vičiulytę ir susilaukęs sūnaus Petro. Pirmojo pasaulinio karo pradžioje jis buvo mobilizuotas į carinės Rusijos kariuomenę ir išsiųstas į Vokietijos frontą. Ten pateko į vokiečių nelaisvę ir buvo laikomas Čersko (Lenkija) karo belaisvių stovykloje. Susirgęs džiova, mirė 1917 m. birželio 10 d. lazarete (karo ligoninėje) ir buvo palaidotas Čersko rusų karo belaisvių kapinėse. Apie jo mirtį artimiesiems per Kretingos apskrities administraciją buvo pranešta po

mėnesio – liepos 10 dieną. Netrukus šeima neteko 60-metės našlės Kotrynos Daukantienės, kurią 1917 m. rugsėjo 16 d. kelyje partrenkė vadeliotojo nesuvaldytų arklių vežimas. Mirties metrikų knygoje įrašyta, kad liko tik sūnus Kazimieras. Vadinas, duktė Elena taip pat jau buvo mirusi. 1919 m. sausio 20 d. plaučių uždegimas pakirto ir trijų metų Petro ir Barbaros Daukantų sūnaus Petro gyvybę.

Keturis sūnus – Aleksandrą (gim. 1889 02 02), Praną (gim. 1892 07 16), Kazimierą (gim. 1895 12 27) ir Juozapą (gim. 1898 12 03) Grūšlaukėje krikštijo Aleksandras ir Ona Paulauskaitė Staniai. Jauniausias sūnus Juozapas 1930 m. liepos 29 d. Laukžemės bažnyčioje susituokė su Salomėja Untulaite.

Keturių Grūšlaukės bažnyčioje pakrikštytų vaikų – Juozapo (gim. 1896 12 20), Elenos (gim. 1898 04 14), Anastazijos (gim. 1899 09 06) ir Antano (1904 08 04) tėvais tapo Juozapas ir Elena Mockutė Kalniai. Metrikų įrašai liudija, kad Kalnių šeima buvusi registruota vyro tėviškėje – Darbėnų valsčiaus Vainėikių seniūnijoje, tačiau maždaug nuo 1895 m. gyveno ir ūkininkavo Salantų valsčiaus Grūšlaukės bendruomenei priklausančiuose Ubagiškiuose. Duktė Anastazija 1926 m. sausio 30 d. Rietavo bažnyčioje ištekėjo už Jono Čiako, o jos brolis Antanas Kalnius 1931 m. vasario 16 d. ten pat susituokė su Daniele Liutkaite.

Julius KANARSKAS
Istorikas, Kretingos muziejus
(Tėsinys – kitame „Švyturio“ numeryje).